Рабочая программа

по предмету башкирский язык (государственный)

Пояснительная записка

Рабочая программа составлена на основе следующих нормативно-правовых документов:

1. **Конституции РФ, ст. 43;**
2. **Конвенции о правах ребенка;**
3. **Федерального закона от 29 декабря 2012 г. № 273-ФЗ "Об образовании в Российской Федерации"**;
4. Приказа № 1089 от 5 марта 2004 "Об утверждении федерального компонента государственных образовательных стандартов начального общего, основного общего и среднего (полного) общего образования" (в соответствии с изменениями);
5. Приказа от 9 марта 2004 г. N 1312 Об утверждении федерального базисного учебного плана и примерных учебных планов для образовательных учреждений Российской Федерации, реализующих программы общего образования;
6. Постановления Главного государственного санитарного врача РФ от 29 декабря 2010 № 189 «Об утверждении СанПиН 2.4.2.2821-10 «Санитарно-эпидемиологические требования к условиям и организации обучения в общеобразовательных учреждениях»;
7. Закона "О языках народов Российской Федерации" (с изменениями и дополнениями) от 25 октября 1991 г. № 1807-I
8. Закона Республики Башкортостан «Об образовании в Республике Башкортостан» от 1 июля 2013 г. № 696-з;
9. **Концепции развития национального образования в Республике Башкортостан от 31 декабря 2009 г. № УП-730,Республиканской общеобразовательной программы развития образования на 2013-2017 годы от 30.12.2012 г.№549 с изменениями от 24.10.2013.№473;**
10. **Закона «О языках народов Республики Башкортостан»** (с изменениями и дополнениями) **от 15 февраля 1999 года № 216-з;**
11. Регионального базисного учебного плана и примерных учебных планов для общеобразовательных учреждений Республики Башкортостан, реализующих программы общего образования (Приказ министерства образования РБ № 824 от 06 мая 2014 года);

12. **Нормативной базы по предмету башкирский язык составлена в соответствии с программой по башкирскому языку для учащихся I-XI классов школ с русским языком обучения. Составители: Усманова М.Г., Габитова З.М.-Уфа.2009.**

13. Учебного плана МАОУ Школа №37 г.Уфа Приказ № _357_ от «__31» ___ мая_____ 20_16_ г.(с изменениями Приказ№853 от 14 12.2015)

14. Положения о рабочей программе МАОУ Школа №37 Приказ № 226__ от «__18.04» 2016 г.

Эш программаһы 34 сәғәткә бүленгән (аҙнаға 1 сәғәт).

Был программала башланғыс кластарҙа башҡорт теле фәне буйынса уҡытыу тематикаһы, уның йөкмәткеһе һәм уҡыусы үҙләштерергә тейеш булған универсаль уҡыу эш төрҙәре системаһы, метапредмет, шәхси, предмет һөҙөмтәләре бар.

Мәктәп алдында, шулай уҡ тел дәрестәрендә, ҡуйылған иң төп маҡсат - баланы шәхес итеп үҫтереү.

Яңы стандарттар буйынса уҡыусыларҙа лингвистик (тел), аралашыу (коммуникатив), этнокультура өлкәһенә ҡараған (культурологик) компетентлыҡ булдырыу талап ителә.

Лингвистик компетентлыҡ (уҡыусыларҙың башҡорт теленән мәғлүмәтлелеге) өндәр һәм хәрефтәрҙе, һүҙьяһалышын, һүҙбәйләнештәрҙе, һөйләмдәрҙе, һүҙ төркөмдәрен, һөйләм киҫәктәрен, лексик һәм грамматик берәмектәрҙе, лингвистик анализды һ. б. үҙ эсенә ала.

Аралашыу (коммуникатив) компетентлығы - уҡығанды һәм башҡалар һөйләгәнде аңлау, хәҙерге әҙәби башҡорт теленең нормаларына эйә булыу, һүҙ байлығын, телдең грамматик яғын дөрөҫ итеп үҙләштереү, телдән һәм яҙма формала бәйләнешле телмәр күнекмәләрен булдырыу һ. б.

Этнокультура өлкәһенә ҡараған (культурологик) компетентлыҡ, йәғни телде милли-мәҙәни юҫыҡта үҙләштереү - ул уҡыусыларҙың телгә өйрәнеү барышында милли үҙенсәлектәрҙе сағылдырған текстар менән эшләүе, халҡыбыҙҙың тормош- көнкүреш, йола, ғөрөф-ғәҙәт үҙенсәлектәрен, шанлы үткәнен, әҙәп-әхлаҡ нормаларын, телмәр әҙәплелеген, һынлы сәнғәт әҫәрҙәрен, мәҙәниәтен, халыҡ ауыҙ-тел ижады үрнәктәрен белеүе, башҡорт халҡының телмәр әҙәплелеген үҙләштереүе, рухи ҡомартҡыларын ихтирам итеүе һ. б.

Башланғыс мәктәптә башҡорт теле дәрестәрендә белем биреүҙең төп бурыстары:

-башҡорт телдә камил һөйләшеү, фекереңде еткерә белеү, тел һәм телмәр күнекмәләрен тәрән үҙләштереүгә өлгәшеү;

-уҡыусыларҙың төрлө эшмәкәрлекте (уҡыу һәм белем алыу, хеҙмәт, аралашыу күнекмәләрен) үҙләштереүҙәренә ирешеү, универсаль уҡыу эш төрҙәренә өйрәтеү;

-башҡорт халҡының рухи мираҫын өйрәнеүгә ҡыҙыҡһыныу тәрбиәләү;

-дәреслек, өҫтәмә материал, һүҙлектәр, белешмә әҙәбиәт менән эш итеү күнекмәләрен камиллаштырыу;

-башҡорт телек башҡа фәндәр буйынса белем алыу сараһы булараҡ ҡулланырға әҙерләү;

-уҡыусыларҙың логик фекерләү һәләттәрен үҫтереү.

Программаның бурыстарын тормошҡа ашырыу өсөн заманса эш методтарын һәм алымдарын ҡулланырға кәрәк. Дәрестә уҡыусыларға төплө белем нигеҙҙәре, ныҡлы күнекмәләр биреү менән бергә, уларҙың танып белеү эшмәкәрле ген һәм фекерләүен үҫтереүсе, дөйөм үҫешен тәьмин итеүсе алымдар һәм саралар менән файҙаланыу мотлаҡ талап булып тора. Уҡыусылар грамматик ҡағиҙәләрҙе практик эш нигеҙендә аңлап, әүҙем үҙләштерергә, алған белем дәрен аңлата, нигеҙләй, иҫбатлай, ҡуллана белергә тейеш. Уҡыусыларға проект төҙөү методын, үҫтереүсе уҡытыу технологияһын ҡулланыу ҙа тәҡдим ителә.

Уңышҡа ирешеү өсөн тел дәрестәрен уҡыу дәрестәре менән тығыҙ бәйләп алып барыла.

Программа түбәндәге принциптарға таянып төҙөлдө:

1) һәр баланың шәхси үҙенсәлектәрен иҫәпкә алыу;

2) фәннилек һәм системалылыҡ принциптары;

3) уҡыусыларҙы төрлө яҡлап өҙлөкһөҙ үҫтереү;

4) баланың психик һәм физик һаулығын һаҡлау.

Уҡыу-уҡытыу программаһында планлаштырылған һөҙөмтәләрҙе үҙләштерелеүен баһалау:

Класта һәм өйҙә башҡарыла торған яҙма эштәр өйрәтеү һәм тикшереү характерында була.

Уларға түбәндәгеләр инә:

- башҡорт теленән төрлө типтағы күнегеүҙәр;
- тәржемә эштәре (башҡорт теленән рус теленә һәм киреһенсә);
- дәреслектәрҙәге әҙәби текстарға пландар төҙөү;
- һорауҙарға яҙма яуаптар һәм иншалар;
-тел һәм әҙәби материалдар буйынса аналитик һәм дөйөмләштереү тибындағы схемалар, проекттар төҙөү.

Башҡорт теленең ағымдағы, сирек йәки йыл аҙағында, шулай уҡ уҡыу йылы башында инеү диктанты, ҙур темаларҙан һуң йомғаҡлау контроль эштәре үткәрелә. Ағымдағы контроль эштәр программаның өйрәнелгән материалын үҙләштереүҙе тикшереү маҡсатында уҙғарыла. Уларҙың төрө һәм үткәреү йышлығы өйрәнелә торған материалдың ҡатмарлылығынан, уҡыусыларҙың белем кимәленән сығып билдәләнә. Ағымдағы контроль эштәр өсөн уҡытыусы йә тотош дәресте, йә уның бер өлөшөн генә файҙалана ала.
Уҡыу йылы башында инеү диктанты, сирек һәм йыл аҙағында йомғаҡлау контроль эштәре мәктәп администрацияһы менән берлектә төҙөлгән график буйынса үткәрелә. Контроль эштәрҙе сиректең беренсе көнөндә һәм дүшәмбелә үткәреү тәҡдим ителмәй.
Программа материалының үҙләштереү кимәле уҡыусыларҙың дәрестәрҙә телдән биргән яуаптарына һәм яҙма эштәренә ҡарап баһалана. Бының өсөн башҡорт теленән һәр класта түбәндәге күләмдә контроль эштәр, яҙма эштәр үткәреү ҡарала

Уҡыусыларҙың белем һәм күнекмәләренә талаптар.

-Уҡығанды, һөйләгәнде аңлау, йөкмәтке буйынса һорауҙар, һәм шул һорауҙарға яуап бирә белеү;
-Прозаик текстарҙы дөрөҫ, шыма, аңлы уҡыу белеү;
-Уҡылған тексты өлөштәргә бүлеү,исем биреү, элементар план төҙеү;
-Текстан аңлашылмаған һүҙҙәрҙе табыу, һүҙлектәрҙе файҙаланыу;
-Башҡортостан тураһында мәғлүмәттәргә эйә булыу;

-Башҡорт халҡының мәҡәлдәре, йомаҡтарын белеү;
-Хәрефтәрҙе һәм һүҙҙәрҙе матур , дөрөҫ яҙа белеү;
-Өйрәтеү диктанттар яҙа белеү.

№	Тема	Сәғәт һаны	Үткәреү ваҡыты		Күргәҙмәлелек, ИКТ, техник саралар	Уҡыусының эшмәкәрлеге
			План	Факт		
Танышыу-6 с.						
1	**Һаумы мәктәп.** Үтелгәндәрҙе ҡабатлау. Мин танышам. Һин кем?(3-7-се бит)	1	02.09		“Танышыу” темаһына ситуатив һүрәттәр. “Байып барған ҡояш”, “Сығып килгән ҡояш”	диалог төҙөй “Һаулыҡ һорашайыҡ!”, “Кемдәр таныша?” уйындар«Танышыу» диалогы төҙөргә өйрәтеү
2	Мин танышам. Һин ҡайҙан?(10-17-се бит).	1	09.09		таблица (сығанаҡ килеш ялғауҙары)	диалог төҙөй, уҡый, тәржемә, картанан йәшәгән урынын күрһәтә белергә
3	**Мин белем алам**.Был нимә? Мөнәсәбәт һүҙҙәр.(18-21-се бит). Ф. Туғыҙбаева “Полиглот”	1	16.09		сюжетлы һүрәттәр, ”Тимур малай” һүрәте	диалог төҙөй, ролле уйын,
4	Инеш яҙма эш. Нимәһеҙ?-һыҙ/-һеҙ ялғауы. (22-26-сы бит).	1	23.09		Таблица, һүрәт менән эш	Дөрөҫ ялғау билдәләргә өйрәнеү
5	Хаталар өҫтөндә эш . **Мин һәм минең ғаиләм.** Кем?Нимә эшләй?(27-28-се бит)	1	30.09		Шәжәрә менән эш, билдәле кешеләр шәжәрәһен күрһәтеү	Үҙ ғаилә шәжәрәһен төҙөргә өйрәтеү
6	Минең ғаиләм. Ә. Ихсан «Әсә рәхмәте». Нимә эшләргә тейеш?(29-32-се бит).	1	07.10		Видеотаҫма «Ғаилә»	диалог төҙөй, тәржемә,
Мәктәптә – 2 с.						
7	Нимә эшләргә тейеш?Т. Дәүләтбирҙина “Әсәйемә” (33-34-се бит).	1	14.10		“Ғаилә ағзалары” яҙылған слайд.	Слайдтар буйынса яуап биреү
8	Контроль күсереп яҙыу.*Поход.* Нимә эшләргә тейеш. (35-36-сы бит).	1	21.10		башҡорт теленән диктанттар йыйынтығы	яҙма эш
Һөнәрҙәр-4с						
9	Хаталар өҫтөндә эш**. Мин һөнәр һайлайым**. Кем ҡайҙа эшләй?-сы/-се ялғауы (37-41-се	1	28.10		карточкалар, таблица, төрлө һөнәр кешеләре	тәржемә, әңгәмә

	бит)				һүрәттәре	
10	Кем ҡайҙа эшләй? Еҫе бармы һөнәрҙең? (42-44-се бит).	1	11.11		карточкалар, мультимедиа	диалог, тәржемә
11	**Мин тәбиғәтте яратам.** Нимәләр? Нимә эшләйҙәр? (45-48-се бит).	1	18.11		Башҡортостандың ете мөғжизәһе, карточкалар, схема	һорау-яуап. монологик телмәр
12	Нимәләр?Нимә эшләйҙәр?Ф. Туғыҙбаева «Ун ике ай» (49-52-се бит).	1	25.11		Виртуаль урманға сәйәхәт, карточкалар, схема	һорауҙарға яуап-тар, монологик телмәр, тәржемә
13	Нимәләр?Нимә эшләйҙәр? Дарыу үләндәр(53-56-сы бит).	1	02.12		”Көҙгө тәбиғәт”, “Миҙгелдәр” темаһына һүрәттәр, диск “Дүрт миҙгел”(Г.Ишҡыуатованың һүҙҙәре һәм көйө)	һорауҙарға яуаптар бирә
14	Контроль диктант.*Кыш.*	1	09.12		“Ҡыш” темаһына слайдтар. башҡорт теленән диктанттар йыйынтығы	яҙма эш
15	Хаталар өҫтөндә эш. Нимәләр?Нимә эшләйҙәр? Файҙалы бөжәктәр. (57-59-сы бит).	1	16.12		Бал ҡорто, бал, слайдтар, видео коллаж «Бөжәктәр»	һорауҙарға яуап бирә, тәржемә эше, аудирование
16	Нимәләр?Нимә эшләйҙәр? Беҙҙә ҡышлаусы ҡоштар (60-65-се бит).	1	23.12		Ҡоштар темаһына слайдтар	һорауға яуап бирә
17	**Минең яраткан миҙгелем.** Нимә?Нимә эшләй?(66-69-сы бит)	1	20.01		“Ҡышҡы кейемдәр”, “Йәйге кейемдәр” темаларына слайдтар	һүҙлек диктанты. диалог төҙөй, һорауҙарға яуаптар
18	Нимә?Нимә эшләй?Кыш.	1	27.01		Ҡыш, шыршы, яңы йыл,	грамматик эш

	Шыршы (71-74-се бит)				һүрәттәр	(тәржемә эше)
19	Нимә?Нимә эшләй? С. Әлибай “Боҙбармаҡтар ниңә илай?” (75-78-се бит).	1	03.02		мультимедиа.	текст өҫтөндә эш, һорау-яуап
20	Нимә?Нимә эшләй? Й. Ильясова «Сәскә менән бал ҡорто»(79-82-се бит).	1	10.02		видеотаҫма, Һүрәттәр, диалог өсөн һүҙҙәр, мультимедиа	әңгәмә, тәржемә, диалог төҙөй
21	Нимә?Нимә эшләй? Көҙгө уңыш (83-89-сы бит).	1	17.02		һүрәттәр, уңыш менән эш, фотоһүрәттәр	Уңышты төркөмләп һалырға өйрәтеү
22	**Минең гардеробым.** Ниндәй?(90-93-сө бит).	1	24.02		һүрәттәр , карточкалар	һүҙлек диктанты, диалог төҙөй, аудирование
23	Ниндәй? Ф. Рәхимғолова “ Яңы күлдәк”(94-98-се бит).	1	02.03		Ҡурсаҡ, кейемдәр	аудирование, тәржемә, ҡурсаҡты дөрөҫ кейендерергә
24	Контроль диктант.*Яҙ көнө.*	1	09.03		башҡорт теленән диктанттар йыйынтығы	Яҙма эш
25	Хаталар өҫтөндә эш. Ниндәй? «Кемдең кейеме?» (99-100-сө бит).	1	16.03		«Кемдең кейеме?» уйыны	Кейем атамаларын билдәләү
26	Тере эшләпә.(Н.Носов).Ниндәй? (101-103-сө бит).	1	23.03		һүрәттәр , карточкалар	һүҙлек диктанты, диалог төҙөй, хаталарҙы төҙәтә
27	**Минең тыуған көнөм.** Ҡасан? (104-107-се бит).	1	06.04		Бүләктәр төрөн билдәләү	диалог, ролле уйын, укыу, ҡотлау төҙөү
28	Ҡасан? Ф. Ғөбәйҙуллина «Беҙҙең дуҫ» (108-109-сы бит).	1	13.04		һүрәттәр, видеослайд	лекция - әңгәмә
29	**Мин сәйәхәтсе**.Нимә менән? Нисек? (110-11-се бит).	1	20.04		темаға ҡарата һүрәттәр, магнитофон, аудиокассета,	диалог-расспрос, тәржемә, һорауҙарға яуаптар

30	Нимә менән? Өфө урамында (112-се бит).	1	27.04		мультимедиа, магнитофон, аудиокассета, темаға ҡарата һүрәттәр, слайдтар	диалог , тәржемә, һорауҙарға яуаптар, аудирование
31	Контроль диктант.*Бына йәй етте.*	1	04.05		фотоһүрәт	лекция-әңгәмә
32	Хаталар өҫтөндә эш.Нимә менән? Нисек? Ғ. Ибраһимов «Хәйлә» (113-сө бит).	1	11.05		магнитофон, таратма материалдар, һүрәттәр башҡортостан, Рәсәй карталары, слайдтар	диалог-расспрос, тәржемә, аудирование, текст
33	Нимә менән?Нисек? Юл ҡағиҙәләре, 116-119-сы бит).	1	18.05		ситуатив һүрәттәр, карточкалар, башҡорт теленән диктанттар йыйынтығы	текст төҙөй, һөйләмдәр уйлау
34	Нимә менән?Нисек?116-119-сы бит). Үтелгәндәрҙе ҡабатлау. Йомғаҡлау.(120-се бит).	1	25.05		карточкалар, таблицалар, дәреслек	үтелгән һүҙҙәрҙе, нығыта, белемде тикшерә

Уҡыу -уҡытыуҙы методик тәьмин ителеү

1.Китапхана фонды

1.1. Дәреслек

Толомбаев Х.А., Дәүләтшина М.С. Башҡорт теле: Уҡытыу урыҫ телендә алып барылған мәктәптәрҙең 3-сө синыф уҡыусылары өсөн дәреслек. - Өфө: Китап, 2015-156 бит.

1.2.Методик әсбаптар

1. Башҡорт теленән изложение текстары йыйынтығы. 1 - 4-се класс уҡытыусылары өсөн ҡулланма. – Өфө: Китап, 2007.
2. Уҡытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрҙә башҡорт (дәүләт) теле буйынса уҡыусыларҙың телмәр үҫтереүенә, яҙма эштәренә, дәфтәр тотоуҙарына һәм яҙма эштәр үткәреүгә берҙәм талаптар.

1.3.Предмет буйынса тәҡдим ителгән өҫтәлмә әҙәбиәт.

1. Ғәбитова З.М. Телмәр үҫтереү дәрестәре. – Өфө: Китап, 2009.
2. Әүбәкирова З.Ф., Әүбәкирова Х.Е., Дилмөхәмәтов М.И. Мин башҡортса уҡыйым – Өфө: Китап, 2007.
3. Башҡорт теле таблицаларҙа, схемаларҙа һәм ҡағиҙәләрҙә. Әүбәкирова З.Ф.– Өфө, 2006.
4. Тел төҙәткестәр, тиҙәйткестәр, һанамыштар. Төҙөүселәр: Иҫәнғолова Ә.Ф., Дәүләтҡолова Г.Ш. – Өфө: Эшлекле династия, 2008.
5. Журналдар «Башҡортостан уҡытыусыһы», «Аҡбуҙат», «Аманат».
6. Ял минуттары өсөн күнегеүҙәр. Методик ҡулланма. Төҙөүселәр: Иҫәнғолова Ә.Ф., Дәүләтколова Г.Ш. – Өфө: Эшлекле династия, 2008.
7. Башҡорт теленән изложение текстары йыйынтығы. 1- 4 - се класс уҡытыусылары өсөн ҡулланма– Өфө : Китап, 2007.
8. .Башкирско-русский, русско-башкирский. Учебный словарь. Усманова М.Г., Саяхова Л.Г., Киньягулова З.И.-Уфа, 2006

2.Уҡытыуҙа ҡулланылған техник саралар:

- компьютер
- магнитофон

3.Электрон әсбаптар:

Электрон дәреслек: Башкирский язык. ru.

1. Учебник башкирского языка, 1-4 классы.

. 4.Класс йыһазы:

- «Бөгөн дәрестә» стенды,
- яҙыусылар портреты,
- Башҡортостан картаһы,
- башҡорт алфавиты,
- Башҡортостан символикаһы